

У 1962–1964 і 1972–1976 рр. Станіслав Юліанович — доцент кафедри тракторів та автомобілів. У 1976 р. вийшов на пенсію.

Працюючи у сільськогосподарському інституті, продовжував викладати теплотехніку в УІІ за сумісництвом (до 1959 р.).

Обирався депутатом Сталінської районної ради депутатів трудящих міста Львова.

С. Ю. Келлер нагороджений орденом «Знак почета», медалями «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина», «За трудовую доблесть в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.», іншими державними нагородами.

УДК 75(477)

Л. М. Ніконенко

Українська академія друкарства

ПРИМАЧЕНКО МАРІЯ ОВКСЕНТІЇВНА
(до 100-річчя з дня народження)

Роботи відомої художниці Марії Примаченко неможливо сплутати з будь-якими іншими. Вся її творчість пронизана глибокими українськими традиціями. Картини яскрають характерними деталями художнього фольклору, та й не випадково більшість з них має розлогі підписи, які можна сприймати як «білі вірші». Справді, саме вони варті окремої уваги. Майстриня створювала картини швидко і спонтанно, ніколи не роблячи ескізів. Усі вони — це народні пісні у фарбах: диковинні звірі, птахи, квіти, що кружляють в уяві глядача.

Народилася Марія Примаченко 1909 року в селі Болотня, що на Київщині. Її батько — Овксентій Григорович — був теслею, майстрував дворові огорожі у вигляді давньослов'янських стилізованих «головкати» зображень. Мати, Параска Василівна, — визнана майстриня вишивання. Дитинство Марії було затьмарене страшною недугою: нестерпні болі ноги зробили дівчину не по-дитячому серйозною і спостережливою. Але зв'язок її творчості з гіллям генеалогічного дерева незаперечні. Ще в дитячому віці вона постійно вчилася у рідної поліської природи, яку бачила, слухала і відчувала. Це помітно проглядається в одному з найстародавніших жанрів світового декоративного мистецтва, зокрема в ранніх картинах. Тут бачимо все, що входило в дитячу свідомість з колисковою матері й оточувало щодня: медяники, які робилися у вигляді фантастичних тварин, весільні вироби з тіста, старовинні тканини, килими, вишивки, вибійки.

Рідкісний таланти художниці народжувався часом від несподіваних асоціацій. «Дивлюсь на підлогу — бачу, то звір, а то Медини на коні», — оповідала якось Марія Овксентіївна. Мисткиня дивовижно об'єднала в своїй творчості малюнок і живопис. Це — і живописна графіка, і графічний живопис водночас.

За типологією роботи Примаченко можна умовно поділити на сюжетні (фігурні), знакові та ритміко-орнаментальні. Ні художньої, ні середньої освіти вона не мала, проте була непоганим філософом: у кожній її картині скритий підтекст. Та коли у 30-роках (XX ст.) партія кинула клич шукати народних самородків, то і знайшли в маленькому українському селі Марію. Упродовж року навчали її в Києві. І вже у 1936 році на небосхилі світового мистецтва вона засяяла зіркою. Картини Примаченко повезли до Парижу, на її роботи звернула увагу київська художниця Тетяна Флору, коли шукали народних умільців... У Київському музеї українського народного декоративного мистецтва зберігається одна з ранніх робіт художниці, датована 1935 роком, тричастинна за своєю композиційною будовою. У 1936 році творчість мисткині стає різноманітнішою: окрім малювання, вона захоплюється керамікою. Сьогодні в Музеї українського народного та декоративно-ужиткового мистецтва зберігаються її чудові керамічні глечики й тарелі, розписані рудими лисицями, страшними звірами, крокуючими по стеблах полуниць, блакитними мавпами і неповторними зеленими крокодилами, вкритими квітами. За участь у виставці народного мистецтва 1936 року Примаченко була удостоєна диплома першого ступеня.

Доволі плідним для художниці виявився кінець 50-х — початок 60-х років. Прихильне ставлення викликають роботи, представлені в квітково-пташиній композиції «Страшна війна». Виразність кольорів у картинах є носієм сутності предмета. Наприклад, у декоративному панно «Волошки» контраст зеленого і синьо-блакитного створює уяву нічної прохолоди. У 1960 році під час Декади українського мистецтва та літератури у Москві роботи Марії Примаченко експонувалися на виставці декоративно-прикладного мистецтва й принесли неабиякий успіх: художницю нагородили орденом «Знак пошани». У 1960–1965 роках майстриня працює над новим циклом «Людам на радість», до якого увійшли роботи «Соняшники», «Синій вазон з квітами», «Жар-птиця», «Голуб на калині», «Павич у квітах», «Лев». За цей цикл Марії Примаченко було присуджено звання лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка. А про світове визнання мисткині свідчить й те, що одна з її робіт красується на обкладинці Всесвітньої енциклопедії наївного мистецтва.

Разом із беззаперечним тяжінням до декоративності в творчості Примаченко останніх років подальшого розвитку набуває її прагнення до втілення виразного словесного образу. Тут слід згадати про творчу дружбу з Михайлом Стельмахом. Ця співпраця подарувала дітям чудові книжки «Журавель» та «Чорногуз приймає душ». Примаченко виступає як літератор до українських народних дитячих пісень «Ой коники-сивані». За характером світосприйняття та специфікою відбору її малюнки відповідають образній структурі дитячих казок. Художниця добре розуміється на різниці книжкового малюнка і картини. До то ж вона реалізує себе і як поет у власних підписах до картин. Її образи завжди пов'язані з естетичними і морально-етичними настановами народу, з його мовним багатством. Звідси та дивовижна синхронність художнього об-

разу і віршованих підписів-примовок — «Куріпочки пляшуть і хліб пашуть», «Ворон дві баби мав — обох обнімав». Шляхом змістовного попадання й отакої орнаментальної в'язі слів досягається справжній синтез образотворчого і мовно-інтонаційного зображення.

У Примаченко немає професійних хитрощів: малює на звичайному ватмані пензлями фабричного виготовлення, використовує гуаш, акварель. Перевагу надавала гуаші, бо саме вона дає соковиту, щільну декоративну виразну пляму з чітким силуетом. Картини приваблюють барвами. Їх кольори то засяють таємничою глибиною емалі, то спалахують золотом, то синьовою ультрамарину. Колір у композиціях картин організовує площину, втілює настрій. Меншу увагу приділяє художниця лінії, хоча вміє передати в ній суто каліграфічну красу: вона може змінюватися, ставати ширшою, грубшою. Чуття композиції проявляється у форматі творів: горизонтальний слугує для оповідальних композицій і зображення послідовного розвитку руху, вертикальний — для створення величних композицій. На цьому Примаченко не зупиняється та репрезентує себе як майстер народного настінного малювання. Вона має власні стилістичні прийоми. Так, приміром, зображення дерева ми не знайдемо в народному стінописі попередників. Найбільш вживаними були листя дуба, винограду, калини, барвінку. А які розкішні дерева розквітають у композиціях Примаченко! Вона вдається до свого прийому: листя подає як ціле дерево. У 1986 році художниця створила неперевершену чорнобильську серію, адже її рідна Болотня знаходиться майже у 30-кілометровій зоні.

Картини М. Примаченко зберігаються в колекціях Лувра, музеїв ім. Пушкіна (Москва), Нью-Йорка і Лондона, у приватних колекціях. Якби не трапилася прикра подія, ми й далі милувалися б полотнами мисткині лише в Україні. У будинку, де мешкала народна художниця (тепер господарює невістка), грабіжники викрали від 120 до 150 картин, оцінених майже мільйоном доларів, а зрештою вони безцінні.

Е. Т. Лазаренко

Українська академія друкарства

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕКЕЛІВ ОФСЕТНОГО ПЛОСКОГО ДРУКУ

Тенденції розвитку технологічних процесів видавничо-поліграфічного комплексу на сучасному етапі характеризуються підвищенням продуктивності з удосконаленням друкарського устаткування, зокрема його автоматизації та стабілізації параметрів у межах певного накладу. Це, у свою чергу, зумовлює зростання попиту на високоякісну поліграфічну продукцію — рекламну, книжково-журнальну, етикетко-пакувальну, газетну, при виготовленні якої провідні позиції в світовій і вітчизняній поліграфічній галузі нині займає офсетний плоский друк зі зволоженням. Поширення цього методу актуалізує сучасні дослідження і розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального